ונתזה בקעת וטפחה לו בפניו. לא גרסינן ומת דהא מוקי לה לענין מרגעה דברים: **זה** שלדעת חבירו נכנס. משמע דאיירי כשראהו נכנס ומ"ת בשלא ברשות אמאי פטור כיון שראהו שנכנס הא אמרינן בפ' הפרה (לקמן מח. ושם ד"ה היקנו) הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות דאפי' בעל הבית הזיקו חייב מי הוה ידע ביה ואפילו שלא בכוונה דומיא דלא הוה ידע דפטור התם וי"ל הא דקתני ריש"א פטור היינו מד' דברים אבל נזק חייב וכן פי' בקונטרס ג"כ כולה ברייתא בשלא ראהו מ"מ חייב לדעת מבירו שהיה לו לידע שלא על מנס שאל ממנו רשות אלא משום שרוצה ליכנס: **דלא** סני ליה בגלות. ות"ת והא תנן באלו הן הגולין (מכות ח.) הזורק אבן לחברו והרג אם יש לו רשות לגיזק ליכנס לשם גולה ואם לאו אינו גולה ואמאי גולה כשנכנס ברשות וי"ל דהתם מיירי כגון שיש לו דרך בתוכו או במכר או במתנה או בשאלה או בשכירות שאין בעל החצר יכול לעכב עליו אבל הכא מיירי באדם ששואל רשות ליכנס לפי שעה דידע הוא שיכנס לחצר כיון ששאל ממנו רשות להכי הוי קרוב למזיד: **מיתיבי** הזורק אבן לרה"ר והא הכא דשוגג קרוב למזיד.

גרים אלו הן הגולין (מכות דף ז:) דריש בשגגה פרט למזיד ומוקי לה באומר מותר וקרי ליה מזיד משום דאומר מותר קרוב למזיד והא דלא מייתי הך משנה התם דלא משמע ליה לדמויי הלי קרוב למזיד לההוא אבל ההוא דלעיל לא הוי קרוב למזיד טפי מהאי והא דפריך בגמ' אהך משנה במכות והא מזיד הוא ומשני בשומר כותלו וכולה סוגיא דהכא סמיך אהא דפטרינן הכא קרוב למזיד ולא אתיא ההיא סוגיא כמאן דאמרי דר' יוסי בר חנינא אריש: **חייב** בארבעה דברים. פי' בקונטרס כיון דחזייה דעייל איבעי ליה לעיוני וקשה לריב"א דאם ראה היה לו להתחייב גלות אע"ג דלא נתן לו רשות ליכנס מידי דהוה אמרהכא דו לאלת גבי נפח בסמוך דחייב גלות אאחר דלא הוי שוליא דנגרי ואע"פ שנכנס ברשות כיון שעתה מסרהב דו לאלת הוי כשלא ברשות וי"ל דשאני התם כיון שתחילת כניסתו ברשות לפיכך באמר יש לו לחוש שמא לא יצא ודמי טפי ליער כי בוטח הוא שלא למהר לצאת כיון שנתן לו רשות ליכנס והיה לו לנפח לעיין אם יצא אם לאו אבל הכא שתחלת כניסתו שלא ברשות אין לו לחוש כל כך ולא דמי ליער והכיא ראיה מירושלמי דגר' א"ר יוסי בר חנינא היה עומד ומבקע עצים בחצירו ונכנס פועל לתבוע שכרו ונתזה בקעת והזיקו חייב ואם מת אינו גולה לפי שאין דומה ליער והתניא רבי חייא פטור מימא דלא פליג דהא דאמר ר' יוסי בר חנינא כשראהו ומה דתני ר' חייא בשלא ראהו הרי משמע אפי' בראהו פטור מגלות כיון דנכנס שלא ברשות אע"ג שמחייבינן גבי נפח היכא דנכנס ברשות וכי דמי בירושלמי ומוקי דר' חנינא[ד] כשאומר לו הכנס ודאי צריך להעמידה כשלא ראהו דלא תקשה דנפח על מה שהוא פטור מגלות: **מאן** דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא. משמע דיותר הריש קרובה לאונס ממה שהסיפא קרובה למזיד ותימה אי מטעם אונס פטור מגלות כ"ש שהיה לו ליפטר מאמרעה דברים כדמוכח לעיל בסוף פרק שני (דף כו:) בהכיר בה ושכחה דפטור מאמרעה דברים וחייב גלות וי"ל דלאו מטעם אונס פטר ליה הכא אלא לפי שאין דומה ליער כשנכנס שלא ברשות והא דקאמר כל שכן אריש משום דדמי סיפא טפי ליער מריש וכן פירש בקונטרס:

והוא

עין משפט נר מצוה

נמ א ב מיי' פ"ל מהל' שכנים הל' ג סמג עשין ל טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף ג:

ם ג מיי' פ"ח מהל' מזיקין ומזיק שלהב ח סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא סעיף ט:

מא ד מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הלכה יב סמג לאוין קלט:

מב ה מיי' שם הל' יח סמג שם:

מג ו ז ח ט מיי' פ"ז מהלכות רוצח הל' ו:

מד י כ מיי' שם הל' ז:

מה ל מ מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק הל' יז עיי' מ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכח ס"ט:

מו נ ס מיי' פ"ו מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה יא סמג עשין עה:

רבינו חננאל

וקאי ואמר בואי כלה בואי כלה: **מתני'** המבקע ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים כו'. הני תלתא בבי דקתני במתני' לא שמענן חדא מגו חברותה אלא כולהו צריכן למיתננהי בהדיא. ת"ר הנכנס לחנות של נגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו על פניו פטור. ואם נכנס ברשות חייב. מאי חייב דקתני אמר ר' יוסי בר' חנינא חייב בד' דברים דקי"ל אדם מועד לעולם [ו] ומתכוין לנגרותו חייב חוץ מן הבושת דבעינן עד שיהא מתכוין לו לבייש או אפילו להזיק. ופטור דקתני פטור מגלות ופירש רבה דלא סגי ליה בגלות משום דהוא שוגג קרוב למזיד. ומותיב רבה הא דתנן בפ' אלו הן הלוקין הוסיף לו רצועה אחת ומת הרי זה גולה והא הכא שוגג קרוב למזיד הלוקין דאיכא דאסוקי אדעתיה דמיית אינש בחדא רצועה. ופרקינן כגון דטעה הדיין במניינא. ת"ש הזורק אבן לרשות הרבים והרג הרי זה גולה והא הכא שוגג קרוב למזיד הוא ופרקי' האי זורק אבן בסותר כותלו לאשפה שאין דרך בני אדם ליפנות בה ביום אלא מעט ודרכה ליפנות בה בלילה וזה סותר כותלו וזרק אבן לאשפה והיה שם אדם עושה צרכיו והכהו האבן ומת מזיד לא הוי דאינה עשויה ליפנות בה ביום אנוס לא הוי דהאיכא דמקרי ויתיב. רב פפא הא דר' יוסי בר' חנינא מתני לה ארישא הנכנס לחנותו של נגר כו' ומחייב גלות והתנן הנכנס לחנותו של נפח ונתזו ניצוצות וטפחו לו על פניו ומת פטור ואפי' נכנס ברשות ופרקי' זה שנכנס וטפחו לו ניצוצות ומת בשוליא [ג] דנגרי וכשרבו מסרהב בו לצאת מחנותו וכסבר שיצא ומשום דאית ליה אימתא עליה אע"ג דאמר ליה [ג] לא הוה ליה אסוקי אדעתיה דלמא לא נפק. רב זביד מתני

מסורת הש"ס

ו) [מסנה שבמסכתות אימתא להיפך בתחלה המבקע ברה"ר ואח"כ המבקע בכר"ה ובזה מוכן סדר הלריכותא בגמרא], **ב)** מכות כב:, **ג)** [מו"ק כה. ב"ב כב.], **ד)** מכות כג. כריתות יא., **ה)** מכות ח., **ו)** ג"ז שם, **ז)** [לעיל כו.], **ח)** [לעיל כו:], **ט)** ל"ל דר' יוסי ב"ר חנינא. מלור דבש,

---

הגהות הב"ח

(א) במשנה המבקע ברה"ר והזיק ברה"ר ברה"ר והזיק ברה"ר: **(ב)** גמ' אמר רבה ק"ו ומה יער: **(ג)** רש"י ד"ה טפח וד"ה בסנדליה הל"ל:

מוסף רש"י

מתעטף. בגנדיס נאים (שבת קיט:). **בואי כלה.** הכי קרי ליה לנסיעתא שבת מתוך חכיעות (שם). **הוסיף לו רצועה אחת ומת הרי זה גולה על ידי.** ולא דמי לסהוסו עשרה בני אדם בעבר מקלות, דאמרינן בסנהדרין (סנהדרין עח.) טולן פטורין, דהסיל אוקימנא לה בגוסס בידי אדם (מכות כב:). **טפח ליה רבא בסנדליה.** סכסו על סנדלו במקל דרך שחוק, כשם שמכין לבני שאינו משוב (ב"ב כב:). **ואיכא דמיקרי ויתיב.** ליעות כיום (מכות ח).

רבינו חננאל (המשך)

אהא ומצא פרט למציא עצמו מכאן א"ר אלעזר בן יעקב משיצתה אבן מידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור מגלות וחייב בד' דברים מאן דמתני אהא חייב בד' דברים כל שכן אקמייתא דודאי חייב ומאן דמתני לה אקמייתא אבל אהא פטורין לגמרי מד' דברים וחייב בנזק וכדרבא דאמר בסוף פ' כיצד היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור ואפי' אנוס חייב בנזק הכין דאמור רבנן בהדיא פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון:

ו) לולי ל"ל ואפילו באינו מכוון להזיקו מייב.

ג) ס"א דנפחי.

ג) נראה דל"ל אע"ג דאמר לא מ"מ לא הוי ליה לאסוקי אדעתיה וכו'.

אבואו ונצא לקראת כלה מלכתא ואמרי לה לקראת שבת כלה מלכתא רבי ינאי [ב]מתעטף וקאי ואמר בואי כלה בואי כלה: **מתני'** [ג]המבקע [ד] [ה]ברה"ר והזיק ברה"ר ברה"י והזיק ברה"ר ברה"י והזיק ברה"ר ברה"י אחר חייב: **גמ'** וצריכא דאי תנא המבקע ברה"י והזיק ברה"ר משום דשכיחי רבים אבל מרה"ר לרה"י דלא שכיחי רבים אימא לא ואי תנא מרה"ר לרה"י משום דמעיקרא שלא ברשות עביד אבל מרשות היחיד לרה"ר דברשות עביד אימא לא ואי תנא הנך תרתי הא משום דשכיחי רבים והא משום דשלא ברשות אבל מרה"י לרה"י אחר דלא שכיחי רבים ומעיקרא ברשות אימא לא צריכא: ת"ר הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה על פניו ומת פטור ואם נכנס ברשות חייב מאי חייב א"ר יוסי בר חנינא חייב בד' דברים ופטור מגלות לפי שאין דומה ליער יער זה לרשותו נכנס וזה לרשותו נכנס זה לרשות חבירו נכנס אמר [ג] רבא ק"ו ומה יער זה לדעתו נכנס וזה לדעתו נכנס נעשה כמי שנכנס לדעת חבירו וגולה זה שלדעת חבירו נכנס לא כל שכן אלא אמר רבא מאי פטור מגלות דלא סגי ליה בגלות והיינו טעמא דרבי יוסי בר חנינא משום דהוי ליה שוגג קרוב למזיד מתיב רבא [ד]הוסיף לו רצועה אחת ומת הרי זה גולה על ידו והא הכא דשוגג קרוב למזיד הוא דאיבעי אסוקי אדעתיה דמייתי אינשי בחדא רצועה וקתני הרי זה גולה אמר רב שימי מנהרדעא [ה]טפח ליה רבא בסנדליה אמר ליה אטו הוא מני והתניא [ו]הגדול שבדיינין קורא והשני מונה והשלישי אומר הכהו אלא אמר רב שימי מנהרדעא דטעה דיינא גופיה מיתיבי [ז]הזורק את האבן לרה"ר והרג הרי זה גולה והא הכא דשוגג קרוב למזיד הוא [ח]דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה דברה"ר שכיחי אינשי וקתני הרי זה גולה [ט]אמר רב שמואל בר יצחק [י]בסותר את כותלו איבעי ליה עיוני בסותר בלילה [יא]בלילה נמי איבעי ליה עיוני [יב]בסותר את כותלו ביום לאשפה האי אשפה ה"ד אי דשכיחי רבים מזיד הוא ואי לא שכיחי רבים אנוס הוא אמר רב פפא [לא צריכא אלא] [יג]באשפה העשויה להפנות בלילה ואינה עשויה להפנות ביום ואיכא דמיקרי ויתיב מזיד לא הוי דהא אינה עשויה להפנות ביום אנוס נמי לא הוי דהא איכא דמיקרי ויתיב רב פפא משמיה דרבא מתני לה ארישא [יד]הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה לו בקעת וטפחה לו על פניו ומת פטור אמר רבי יוסי בר חנינא [טו]חייב בארבעה דברים [יז]ופטור מגלות מאן דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא ומאן דמתני לה ארישא אבל אסיפא [יח]כיון דברשות חייב גלות ומי חייב גלות והתניא הנכנס לחנותו של נפח ונתזה ניצוצות וטפחה לו על פניו ומת פטור ואפילו נכנס ברשות הכא במאי עסקינן בשוליא דנפחי שוליא דנפחי למקטלא קאי כשרבו מסרהב בו לצאת ואינו יוצא ומשום דרבו מסרהב בו לצאת למיקטליה קאי כסבור יצא אי הכי אחר אחר נמי

כולו וגלח. כאדם המקבל פני מלך: **מתני' המבקע.** עליס: **והזיק ברה"י.** של אחרים: **ברשות היחיד.** שלו: **והזיק ברשות היחיד אחר.** של אחרים חייב: **גמ' דשכיחי רבים.** במקום המזק: **פטור.** מגלות: **חייב בד' דברים.** אם לא מת אלא הוזק נותן לו מזק נער ורפוי ושבת דהוה ליה פושע אבל בושת לא דאינו חייב על הבושת עד שיתכוין[ז]. וריש"א דשלא ברשות פטור מד' דברים דליכא פשיעה אבל מזק חייב דקיימא לן[ח] פצע תחת פצע לחייב על האונס כרצון: **לדעתו.** שלא נטל רשות ממבירו: **קרוב למזיד.** דאינני ליה לעיוני: **הוסיף לו.** שליח ב"ד למי שחייב מלקות: **רצועה אחת.** יותר על מה שאמדוהו ב"ד שיכול לקבל ומת גולה על ידו: **(ג) טפח רבא.** לרב שימי: **בסנדליה.** דרב שימי הכהו על סנדלו. ל"א בעט בסנדלו לרב שימי: **אטו הוא.** השליח מני: **קורא.** והפלא ה' את מכותך וגו' (דברים כח): ה"ג **כפופר אם כוהנו כיום לאשפה:** להפנות. כי אדם נפנין בה לנקביהם: **מפני לה.** לדר"י בר חנינא: **חייב בד' דברים.** דהתם נמי פושע הוא כיון דחזייה דעייל איבעי ליה לעיוני: **מאן דמתני לה אסיפא.** פטור מגלות שאינו דומה ליער כ"ש אריש: **בשוליא דנפחי.** תלמידו של אותו נפח: **מסרהב.** מפליר בו לאלת: אחר

מאמר

בקעת והזיקו חייב ואם מת אינו גולה לפי שאין דומה ליער והתניא רבי חייא פטור מימא דלא פליג דהא דאמר ר' יוסי בר חנינא כשראהו ומה דתני ר' חייא בשלא ראהו הרי משמע אפי' בראהו פטור מגלות כיון דנכנס שלא ברשות אע"ג דמסרהב בו לאלת מחייבינן גבי נפח היכא דנכנס ברשות וכי דמי בירושלמי ומוקי דר' חנינא[ד] כשאומר לו הכנס ודאי צריך להעמידה כשלא ראהו דלא תקשה דנפח על מה שהוא פטור מגלות: **מאן** דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא. משמע דיותר הריש קרובה לאונס ממה שהסיפא קרובה למזיד ותימה אי מטעם אונס פטור מגלות כ"ש שהיה לו ליפטר מאמרעה דברים כדמוכח לעיל בסוף פרק שני (דף כו:) בהכיר בה ושכחה דפטור מאמרעה דברים וחייב גלות וי"ל דלאו מטעם אונס פטר ליה הכא אלא לפי שאין דומה ליער כשנכנס שלא ברשות והא דקאמר כל שכן אריש משום דדמי סיפא טפי ליער מריש וכן פירש בקונטרס:

והוא

אחר ליה ליה אימתא. דנפח עליה והוה ליה לאסוקי לדעתיה שמא לא יצא: **וחייב כד' דברים.** דהוה ליה פושע שזרק למקום שבני אדם מצויים: **מאן דמתני להא.** חייב בארבעה דברים: **כל שכן אקמייתא.** הנכנס לחצרו של נגר דכיון דחזייה דעייל איבעי ליה לעיוני: **בביתו.** בביתו ולא בשוק: **מתני' במוסר.** שמין מה הזיקו של זה יותר על נזקיו של זה ובאותו מוסר משלם מי שהזיק יותר את חבלו: **מועד בחס משלם במוסר.** כלומר אם הוא הזיק את החם יותר משהזיקו חם: **גמ' כמשפט הזה יעשה לו.** דגנן לא דייקי הזה דמייתי ליה לדרשה דלקמן: **כך משפט שור באדם.** דהאי קרא בשור באדם כתיב אי כן יגח וגו': **כאחתון ולא כעליון.** משפט התחתון משתעי במועד וקרא קמא בחם. רבי עקיבא הזה דייק כלומר דינא דאיגא דאליק האי קרא מייתי: **יכול.** חם שחבל באדם יהא במועד לכל דבריו אפי' בשלם מן העלייה: **מגופו משלם.** ואם אינו שוה כנגד כל ד) החבלה יפסיד ניזק ואינו נוטל אלא השור: **לפוטרו מארבעה דברים.** דהכי משמע משפט זה יש לו לשלם מזק שלם ו) ולא משפט אדם המובל בחבירו: **הני מילי לצר לחודיה.** משום דלא חסר ביה ממונא: **אבל רפוי ושבח.** דחסר ביה ממונא אימא כי מזק נינהו ומיחייב: **קמ"ל.** יתורא: **מתני' נוטל את השור.** דהיינו חצי מזק: **גמ' יוסף שור.** המזיק בב"ד ויתן לו מזיק מעות דמי השור שהוא חצי נזקו. ודשור מנה שנגח לשור מאתים ואין הנגילה שור כלום קמיירי: **הוחלט השור.** השור עצמו יקח. ולקמן מפרש מאי ביניייהו: **שופפין ניגהו.** דהוא שור דמשתעי ביה קרא שויהו רחמנא שופפין וקרא משתעי בשור מאתים שנגח לשור מאתים כדמנן במתניתין [לד.] זהו שור האמור בתורה הלכך הכא דמזיק אינו שוה אלא מנה נוטל את השור: **הקדישו ניזק איכא ביניייהו.** לרבי ישמעאל לא קדיש ליה לרבי עקיבא קדיש: כיון

אחר ליה ליה אימתא דרביה האי אית ליה אימתא דרביה רב זביד משמיה דרבא מתני לה אהא [6]1ומצא פרט לממציא את עצמו מכאן א"ר אליעזר בן יעקב [8]מי שיצתה אבן מתחת ידו והוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור א"ר יוסי בר חנינא פטור מגלות וחייב בארבעה דברים מאן דמתני לה אהא כ"ש אקמייתא ומאן דמתני לה אקמייתא אבל אהא [2]פטור לגמרי: ת"ר [3]פועלים שבאו לתבוע שכרן מבעל הבית ונגחן שורו של בעל הבית ונשכן כלבו של בעה"ב ומת פטור (6) אחרים אומרים רשאין פועלין לתבוע שכרן מבעל הבית ה"ד אי דשכיח במתא מ"ט דאחרים אי דשכיח בבית מ"ט דת"ק לא צריכא בגברא דשכיח ולא שכיח וקרי אבבא ואמר להו אין מר סבר אין עול תא משמע ומ"ס אין [7]קום אדוכתך משמע תניא כמ"ד אין קום אדוכתך משמע דתניא פועל שנכנס לתבוע שכרו מבעה"ב ונגחו שורו של בעה"ב או נשכו כלבו פטור אע"פ שנכנס ברשות אמאי פטור אלא לאו דקרי אבבא ואמר ליה אין וש"מ אין קום אדוכתך משמע: **מתני'** [8]שני שוורין תמין שחבלו זה את זה משלמין במותר חצי נזק [9]שניהן מועדין משלמין במותר נזק שלם [10]אחד תם ואחד מועד מועד בתם משלם במותר נ"ש תם במועד משלם במותר חצי נזק [11]וכן שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם [12]אדם במועד ומועד באדם משלם במותר נזק שלם אדם בתם ותם באדם [13]אדם בתם משלם במותר נזק שלם [2]תם באדם משלם במותר חצי נזק [3]ר' עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם: **גמ'** ת"ר [2]כמשפט הזה יעשה לו כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם מה שור בשור תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם אף שור באדם תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם ר' עקיבא אומר כמשפט הזה כתחתון ולא כעליון יכול משלם מן העלייה ת"ל יעשה לו מגופו משלם ואינו משלם מן העלייה ורבנן זה למה לי [14]לפוטרו מארבעה דברים ורבי עקיבא לפוטרו מארבעה דברים מנא ליה נפקא ליה [3]מאיש כי יתן מום בעמיתו [3]איש בעמיתו ולא שור בעמיתו ורבנן אי מהתיא הוה אמינא צער לחודיה אבל ריפוי ושבת אימא ליתן ליה קמ"ל: **מתני'** שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור: **גמ'** מתניתין מני רבי עקיבא היא דתניא יושם השור בב"ד דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר הוחלט השור במאי קמיפלגי ר' ישמעאל סבר [7]בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה ור' עקיבא סבר [15]שותפי נינהו וקמיפלגי בהאי קרא [4]ומכרו את השור החי וחצו את כספו ר' ישמעאל סבר לבי דינא קמזהר רחמנא ור"ע סבר לניזק ומזיק מזהר להו רחמנא מאי ביניייהו הקדישו ניזק איכא ביניייהו בעא מיניה רבא מר"נ מכרו מזיק לר' ישמעאל מהו כיון דא"ר ישמעאל בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה מכור או דלמא כיון

עקיבא אין מכור וכן שיבא מזיק או כיחס מזיק כדאמרינן לקמן ומילי טובא דדרים בשור שנגח ארבעה וחמשה (דף לו:) נמי איכא ביניייהו אלא חד מד מייייהו נקט [16]): **איכא** ביניייהו. דלרבי ישמעאל אין קדוש ואם תאמר ואמאי אין קדוש למאן דאמר בפרק כל שעה (פסחים דף ל:) למפרע הוא גובה וי"ל דלמאן דאמר למפרע הוא דגבאו לנסוף אבל הכא אם נתרלה ניזק לנסוף לקבל המעות ולא גבאו לרבי ישמעאל אין קדוש ומכל מקום לרבי עקיבא קדוש דשומפין

ניגהו

והוציא הלה את ראשו. לא דמיא להיה תחתיו כריס וכסתות דשלהי כילד הרגל (לעיל כו:) דאין לו לחשוב שיקלקו הכריס ויעכבו הכלים: **אי** דשכיח בשוקא מאי טעמא דאחרים. פירוש יעמדו עד שיתלהו בשוק חוץ לבית ואית ספרים דגרסי אי דשכיח בתתא דכיון שאין רגיל לצאת חוץ מעידו הרבה פעמים ימלאהו חוץ לביתו אבל לא שכיח בתתא כעין רוכל המחזר בעירות יש להם רשות לכנס שלא יבא לו:

בגברא דשכיח ולא שכיח. אי שכיח פשיטא ליה דקום אדוכתך משמע ואי לא שכיח א"כ ודאי עול תא משמע: **תניא** כמ"ד קום אדוכתך משמע. וע"כ בשכיח ולא שכיח דאי בשכיח זה לא היה קורא נכנס ברשות דפשיטא דקום אדוכתך משמע: **שני** שוורים תמים שחבלו זה בזה כו'. תימה דכולה מתניתין שאין ניכר היא וי"ל דלרבי עקיבא אצטרין שלא תאמר כיון דאית ליה יוחלט השור לניזק אם כן שורו של זה קנוי לזה ז) ואם הקדישו קדוש קמ"ל דלא אמרינן הכי ואפילו לרבי ישמעאל נמי נ"מ אם נאבד האחד שלא יאמרו הנעלים אגבה כל חצי מזקי משלך ואתה תפסיד מזקך שנאבד שורי שמשלם מגופו:

ורבנן הזה למה לי לפוטרו כו'. וא"ת לרבנן כמשפט למה לי דבלא כמשפט ידעינן דתם באדם משלם ח"נ דמהיכא תיתי לשלם נ"ש וי"ל דכיון דהזה אצטריך למכתב לפוטרו מארבע' דברים אי לאו כמשפט שור בשור לא הוה דרשינן מארבעה דברים שלא הוה דרשינן הזה כרבי עקיבא הזה כתחתון ולא כעליון דהכי מסתברא טפי: **לפוטרו** מארבעה דברים. תימה מכמשפט שור בשור כך משפט שור באדם שמעינן ליה וי"ל דזה אין ללמוד משום דגבי שור לא שייכי ארבעה דברים לצער ובושת ליכא ורפוי [9] ושבח הוי בכלל מזק דכששמוהו כמה היה שוה מתחילה וכמה הוא שוה עכשיו אשם ירלה בעליו לא ירפאהו אלא ימכרהו מיד ויקנה אחר נמצא כשמשלם לו יכול לקנות שור בשלו אבל אדם על כרחך צריך לרפאות עצמו ושבח נמי איכא: **הוה אמינא** צער לחודיה. יש ספרים דגרסי לצער ז) ובושת אבל רפוי ושבח לא וא"ת מהיכא תיתי לתיתב ליה אי [9] מק"ו דאדם שמשלם כופר מה לאדם שמשלם צער וי"ל דלא שייך ביה פירכא דמאי דכתיב באדם שמשלם רפוי ושבח אין אלא גלוי מילתא בעלמא שכל זה חשיב מזק ומזק מצינו בהדיא בקרא שהשור משלם:

הקדישו ניזק איבא ביניייהו. ה"מ למימר דלמר יכול לסלקו ולמר אין יכול לסלקו וכן מכרו מזיק לרבי ישמעאל מכור לרבא כדאמרינן בשמעתא [א] ולרבי

סז א מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה ט סמג עשין פה:

סח ב מיי' פ"ל מהל' חובל ומזיק הל' יט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף ל:

סט ג ד מיי' פ"י מהל' מקני ממון הל' יא וע"ש במ"מ סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף י בהג"ה:

ע ה מיי' פ"ט שם הל' יד סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תכ:

עא ו ז מיי' שם טוש"ע שם:

עב ח (מיי' פ"ל מהל' חובל ומזיק) סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא סעיף יג:

עג ט מיי' פ"ז מהלכות מקני ממון הלכה ג סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' תה סעיף ה:

עד י מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה ל סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעה סעיף ה:

עה כ ל מיי' פ"ז מהל' מקני ממון הלכה ג סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' תה סעיף ה:

עו מ מיי' פ"ט שם הל' יב וע"ש סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תא סעיף ה:

מוסף רש"י

ומצאו את רעהו ומת. שהיה חבול שם בשעה שהכיס זה הגרגן מיד (ערכין ל.) משמע שהוא שם ומצאו בשילת נשל הגרגן, פרט לממציא את עצמו. אמרי כן הוליא הלה את ראשו מן החלון וקיבל האבן במצחו (מכות ח.) שפטור זה מגלות (ערכין שם). **אף תם שחבל באדם.** אם חבל באדם בשור תם ותם באדם ושמו כ"ד חבלה שחבל שור באדם יותר מחבלה שחבל באדם בשור, משלם בעל השור אותו עודף (לעיל ה.) **משלם במותר נזק שלם.** בעל השור משלם אותו מותר נזק שלם (ערכין יד:). **איש בעמיתו.** הוי נדין נחיצם מומין, **ולא שור בעמיתו.** שלא בעליו (לעיל כו.).

רבינו חננאל (המשך)

חצי נזק מועד נזק שלם כן יעשה לו. ור' עקיבא אומר אם כן הוה ליה לקרא לומר כמשפט יעשה לו מאי טעמא כתב הזה ללמוד שזה דין כתחתון ולא כעליון לפי שבתחילת הפרשה תורת התם והוא נקרא עליון ואחריו כתיב ואם שור נגח הוא המועד והוא הנקרא תחתון שזה אחרי זה כתיב ודייק ר' עקיבא הזה הסמוך לו והוא תורת התחתון והוא המועד. יכול לשלם מן העלייה כיון שאע"פ שהוא תם באדם משלם נזק שלם כמועד נדין אותו בכל דבר כמועד ת"ל יעשה לו מגופו משלם ולא מן העלייה ורבנן דפליגי עליה דר' עקיבא אמרי הזה כשם שאין בזה ד' דברים אלא

מוסף רש"י

בלבד כך אין שור באדם משלם ד' דברים אלא נזק בלבד. ור' עקיבא נפקא ליה מאיש בעמיתו איש בעמיתו משלם ד' דברים ולא שור ד' דברים ב) בעמיתו ממעט השור משלם ד' דברים ורבנן מאיש בעמיתו הוה אמינא צער לחודיה דהכין כתיב מום ומום צער לחודיה משמע אבל ריפוי שבת ובושת אימא בנזק דמי ליתן ליה קמ"ל והלכתא כרבנן דגרסינן בתחלת פרקין קמא ג) תבריה ר' עקיבא לגזיזה: **מתני'** שור שוה מנה שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור מתני' ר' עקיבא דתניא יושם השור בב"ד דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר הוחלט השור קסבר ר' עקיבא שותפי נינהו וכי כתיב ומכרו את השור החי וחצו את כספו לניזק ומזיק מזהר להו רחמנא והרשות ביד הניזק למכור שנאמר ומכרו וחצו את כספו הנוטל כסף הוא המוכר ר' ישמעאל סבר בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ולבי דינא מזהר להו למכור השור ולפרוע את חובו של זה שנאמר ומכרו את השור החי וגו' מאי ביניייהו אמר ר' יוחנן הקדישו ניזק

תורה אור השלם

1. וְאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַּיַּעַר לַחְטֹב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַּגְּרֵן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה וָחָי:
דברים יט ה

2. אוֹ בֶן יִגָּח אוֹ בַת יִגָּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יֵעָשֶׂה לּוֹ:
שמות כא לא

3. וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ: ויקרא כד יט

4. וְכִי יִגַּח שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצָן: שמות כא לה

הגהות הב"ח

(ה) גמ' כלנו של בעל הבית ומת פטור. נ"ב היינו מטופר אבל מ"מ השור הוא נסקילה כלעיל דף כג ע"ב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לפוטרו וכו' ושבת הוי בכלל נזק. עי' גיטין דף מב ע"ב תוס' ד"ה ושור: ד"ה הוה אמינא וכו' מק"ו דאדם שאין משלם כופר. כלעיל דף כו ע"ב:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה הקדישו כו' ולר"ע אין מכור. נ"ב ורמב"ם כתב דגם לר"ע מכור (ועי' בהגר"א ריש סימן תז):

רבינו חננאל

ת"ר פועלין שנכנסו לחבוע שכרן מבעל הבית כו'. סוגיא דשמעתא פועל שבא לחבוע שכרו מבעל הבית ונכנס בלא רשותו של בעל הבית והוזק מבהמתו של בעל הבית ואפי' אם מת פטור בעל הבית וכל שכן זולתי פועל ואם אמר לו בעל הבית הכנס ונכנס והוזק בעל הבית חייב ואם הוא בעל הבית שהוא פעמים מצוי בשוק פעמים אינו מצוי בשוק וכא ועמד בשער וקראו לבעל הבית והשיבו ואמר לו אין ונכנס והוזק פטור בעל הבית שלא היה לו להיכנס דאין לאו משמע עול אלא קום אדוכתיך משמע ותניא הכי ב) שחמא דתניא פועל שנכנס לחבוע שכרו מבעל הבית ונגחו שורו של בעל הבית או נשכו כלבו של בעל הבית ומת פטור אף על פי שנכנס ברשות ברשות אמאי פטור אלא לאו כגון דקרא אבבא ואמר ליה אין (ועול) והוזק פטור. ש"מ אין קום אדוכתיך משמע ש"מ: **מתני'** ב' שוורים תמים שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי נזק כו' אדם בתם ותם באדם אדם בתם משלם במותר חצי נזק ר' עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם: **גמ'** כמשפט הזה יעשה לו כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם מה שור בשור תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם אף שור באדם תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם ר' עקיבא אומר כמשפט הזה כתחתון ולא כעליון יכול משלם מן העלייה ת"ל יעשה לו מגופו משלם ואינו משלם מן העלייה ורבנן זה למה לי לפוטרו מארבעה דברים ורבי עקיבא לפוטרו מארבעה דברים מנא ליה נפקא ליה ג) מאיש כי יתן מום בעמיתו ג) איש בעמיתו ולא שור בעמיתו ורבנן אי מהתיא הוה אמינא צער לחודיה אבל ריפוי ושבת אימא ליתן ליה קמ"ל: **מתני'** שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור: **גמ'** מתניתין מני רבי עקיבא היא דתניא יושם השור בב"ד דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר הוחלט השור במאי קמיפלגי ר' ישמעאל סבר ד) בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה ור' עקיבא סבר ה) שותפי נינהו וקמיפלגי בהאי קרא ו) ומכרו את השור החי וחצו את כספו ר' ישמעאל סבר לבי דינא קמזהר רחמנא ור"ע סבר לניזק ומזיק מזהר להו רחמנא מאי ביניייהו הקדישו ניזק איכא ביניייהו בעא מיניה רבא מר"נ מכרו מזיק לר' ישמעאל מהו כיון דא"ר ישמעאל בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה מכור או דלמא כיון עקיבא אין מכור וכן שיבא מזיק או כיחס מזיק כדאמרינן לקמן ומילי טובא דדרים בשור שנגח ארבעה וחמשה (דף לו:) נמי איכא ביניייהו אלא חד מד מייייהו נקט ז): **איכא** ביניייהו. דלרבי ישמעאל אין קדוש ואם תאמר ואמאי אין קדוש למאן דאמר בפרק כל שעה (פסחים דף ל:) למפרע הוא גובה וי"ל דלמאן דאמר למפרע הוא דגבאו לנסוף אבל הכא אם נתרלה ניזק לנסוף לקבל המעות ולא גבאו לרבי ישמעאל אין קדוש ומכל מקום לרבי עקיבא קדוש דשומפין ניגהו

ב) ר"ל דבריתא השניה פחס כת"ק דבריתא קמייתא דאין קום אדוכתך משמע. ג) אולי נ"ל איש ממעט שבשור אינו משלם ד' דברים. ד) קצת משמע מדברי רבינו אלו דמפרש דתבריה ר"ע לגזיזה היינו שחזר בו ועי' תוס' לעיל דף ה ד"ה הא תבריה.

עז א ב ג מי׳ פ״מ מהלכות גזקי ממון הלכה ו סמג עשין סו טוש״ע ח״מ סי׳ תז סעיף א:
עח ד ה מי׳ שם סל״ז:
עט ו מי׳ שם הלכה ו סמג שם טוש״ע שם סעיף ג ג:
פ ז מי׳ שם הלכה ח טוש״ע שם סעיף ג:
פא ח מי׳ שם טוש״ע שם סעיף ד:
פב ט מי׳ שם הל׳ ט סמג שם:
פג י כ מי׳ שם הל׳ ז סמג שם טוש״ע שם סעיף ב ועי״ש בהג״ה:
פד ל מי׳ פ״ז מהלכות חובל ומזיק הל׳ יא ועיין בהגהות ובמ״מ סמג עשין ע טוש״ע ח״מ סי׳ שפו סעיף א ב ועי״ש:

גליון הש"ס

גמ׳ **ואת אומרת המזיק** כו׳. כעין זה לעיל ל׳ ע״א ועי׳ לקמן נה ע״א תד״ה אמר ר״ל: **שם היכא דחפר בה בורות שיחין** כו׳. עי׳ לקמן דף ק ע״א תוס׳ ד״ה ממילא: **תוס׳** ד״ה (ע״א) **איכא** כו׳ דר״ע **אית ליה** כו׳. תמוה לי טובא דתמלי קושיא דהתם כיון דלריך גבו שחרור מע״ה לא שייך לומר דלמפרע נשתחרר משעת שהפיל שיבו דהא הוא מחוסר גבו שחרור אבל בעצמא וכמו הכא בתם שפיר י״ל דלמפרע קם ברשותו כאילו גבה לו את נקו ומאי דמיון זה לזה ועש״ג. ואילולי שאיני כדאי היה נ״ל לפרש דאין זה קושיא בפ״ע אלא דבאו לחזק קושייתם דבמרובה משמע דאי לא כתיב תחת עינו ה״א דיולא בשן ועין אלמא דלא זכי עד שיעמוד בדין דהיה מקום לחדש דהא דאמרינן הכא בפשיטות דלר״ע קיימא ברשותיה למפרע משעת הנק לא דהוי מפברא אלא דילפא משן ועין דגלי קרא דיולא בעין לחודיה ולריך בעצמו למפרע ולזה כתבו ועוד דר״ע אית ליה הכי וכו׳ ומ״כ נ״ל דטעמא דהכא דאמרינן דלר״ע זכה למפרע משום מקרא דתחת עינו דהא ר״ע בחמת לא דרים הך קרא ומכירא ליה בחמת דיולא בשן ועין ומ״ע ע״כ הא דאמרינן הכא בפשיטות דלר״ע זכה למפרע ע״כ דפברא פשוטה היא כן ופשיט קשה מהא דאיתיך תנאי דדרבי תחת עינו דל״ל קרא הא מפברא זכה למפרע וגכון בעז״ה: **באא״ד** ושמא י״ל כו׳. לפ״ז נתיישב קושייתם בתחלה דלמ״ד למפרע גובה אמאי אינו קדום לר״י דהא לר״י דומכרו קאי על בי דינא מ״כ קיימא הפברא דנקנם ל״ש דזוכה למפרע כיון דהתוס׳ עשקה רק ע״י העמדה בדין: ד״ה משום כו׳ וקשה מכאן לר״ת. מבואר בתרוכה בספר היבר לר״ת אות ל״ה:

כיון דמשעבד ליה לניזק לאו כל כמיניה א״ל אאינו מכור והתניא מכרו מכור בחוזר וגובהו וכי מאחר שחוזר וגובהו למה מכור לרידיא ש״מ לוה (א) ומוכר מטלטלין ב״ד גובין לו מהם שאני התם דכמאן דעשאו אפותיקי דמי (ב) והאמר רבא עשה עבדו אפותיקי ומכרו ב״ח גובה הימנו שורו אפותיקי ומכרו אין ב״ח גובה הימנו עבד מ״ט משום דאית ליה קלא האי נמי כיון דנגח קלא אית ליה דתורא נגחנא קרו ליה תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דרבי אבהו מכרו אין מכור הקדישו מוקדש מכרו מאן אילימא מזיק מכרו אין מכור מני ר״ע היא דאמר הוחלט השור והקדישו מוקדש אתאן לרבי ישמעאל דאמר יושם השור בב״ד אלא ניזק מכרו אינו מכור מני רבי ישמעאל הקדישו מוקדש אתאן לר״ע לעולם מזיק ודברי הכל מכרו אינו מכור אפילו לרבי ישמעאל דהא משעבדא ליה לניזק הקדישו מוקדש אפילו לר״ע משום דר׳ אבהו דא״ר אבהו גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון: ת״ר שור תם שהזיק עד שלא עמד בדין מכרו מכור הקדישו מוקדש שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי משעמד בדין מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש שחטו ונתנו במתנה לא עשה ולא כלום קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב לא עשו ולא כלום לפי שאין משתלם אלא מגופו מועד שהזיק בין שעמד בדין בין שלא עמד בדין מכרו מכור הקדישו מוקדש שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב מה שעשה עשוי לפי שאין משתלם אלא מן העלייה: אמר מר מכרו מכור לרדיא הקדישו מוקדש משום דרבי אבהו שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי בשלמא נתנו במתנה מה שעשה עשוי לרדיא אלא שחטו יליתי ולשתלם מבשריה דתניא חי אין לי אלא חי שחטו מנין ת״ל ומכרו את השור מ״מ אמר רב שיזבי לא נצרכא אלא לפחת שחיטה אמר רב הונא בריה דרב יהושע אזאת אומרת המזיק שעבודו של חבירו פטור פשיטא מהו דתימא התם הוא דא״ל לא חסרתיך ולא מידי דא״ל זיקא בעלמא הוא דשקלי מינך אבל בעלמא ליחייב קמ״ל הא נמי רבה אמרה דאמר רבה השורף שטרותיו של חבירו פטור מהו דתימא התם הוא דא״ל נייורא בעלמא קלאי מינך אבל היכא דחפר בה בורות שיחין ומערות ליחייב קמ״ל דהא הכא כמאן דחפר בה בורות שיחין ומערות דמי וקאמר מה שעשה עשוי קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב לא עשה ולא כלום לפי שאין משלם אלא מגופו בשלמא הזיק עד שלא חב ניזקין קדמו אבל חב עד שלא הזיק ב״ח קדים ואפילו

ניהו ועוד לרבי עקיבא קדום הגוף והשבח משהקדים אבל לרבי ישמעאל אפילו למ״ד למפרע הוא גובה שבח דמזיק הוי ולא קדים עד שיגבנו ונראה דאע״ג דלרבי עקיבא קיימא ליה ברשותיה משעת המזק קודם העמדה בדין ומשכיון כאילו בא מלי מזק לידו מאותה שעה ואע״ג דקי״ל פלגא מזקא קנסא מכל מקום אם העידו עדים ששורו נגח ביום א׳ ואתו עדים אחריני ואמרו ביום א׳ הייתם עמנו אלא בע״ש נגח דמשלמין דבעידנא דקמסהדי גברא לאו בר תשלומין הוא דכל זמן דלא נתגלה הדבר שלא העידו עליו משיב לאו בר תשלומין אע״ג דקם ברשותו דניזק בשעת המזק כדמוכח במרובה (לקמן דף עד. וסס״ה) גבי מעידנו בשים פלוני שהפיל שן עבדו (של פלוני) וסימא את עינו ואתו סהדי ואפכינהו ואזמינהו ומוקים לה לקדמי אקדומי ואפ״ה פריך אי דלא עמד בדין דמי כולו עבד בעי לשלומי דאכתי לא מחייב גברא אלמא לא משבינן גברא בר תשלומין כל זמן שלא נודע אע״פ שהעבד זוכה בשחרורו לאלתר כדדרשינן תחת עינו ולא תחת עינו ושינו וא״ת דבפרק נערה (כתובות דף מא: וסס) תנן לא הספיק לעמוד בדין עד שנגרה קנסה לעלמה ואמאי והא משעת פתוי זכה בה האב אלמא משמע דנקנס לא זכי עד שעת העמדה בדין והכא סבר רבי עקיבא דזכי משעת המזק וכן במרובה (דף עד: וסס) משמע דאי לא כתיב תחת עינו דמשמע ולא תחת עינו ושינו הוה אמרינן דסימא עינו והפיל שינו דיולא בעינו ושינו אלמא לא זכי עד שיעמוד בדין והכא סבר רבי עקיבא דזכי משעת המזק ועוד דר׳ עקיבא אית ליה בהשולא (גיטין מג:) דיולא בשן ועין דלריך גבו שחרור והתם אמר דמ״ד דלריך גבו שחרור קסבר שיולא בשינו ועינו ושמא י״ל דהיינו טעמא דזוכה משעת מזק משום דגלי לן קרא דמשמע לרבי עקיבא דמכרו אמזק ואמזק קאי והיא דמרובה (דף עד:) נמי גלי קרא למאן דאית ליה: **איכא** בינייהו. דלרבי עקיבא קדום אף על גב דאי מודה מפטר דקנס הוא מכל מקום השתא מיהא לא הודה:

משום דרבי אבהו. אבל בלא ר׳ אבהו לא קדים משום דקדושת דמיס אין מפקעת מידי שעבוד ומיירי הכא בבעל מום א״נ בתם וכגון שהקדישו לבדק הבית דקדום קדושת דמיס ולדאמרינן (תמורה דף ו.) המתפיס תמימים לבדק הבית מה שעשה עשוי וקשה מכאן לר״ת שמפרש דבכל קדושת מטלטלין מפקעת מידי שעבוד ואפ״י קדושת דמיס ואומר ר״ת דאלמוה רננו לשעבודא דניזק כדאמרינן בהחובל (לקמן ג. וסס) אלמוה רננו לשעבודיה דבעל: **זאת** אומרת המזיק שעבודו של חבירו פטור. ופליג אדרבא״ג דמחייב בהשולה (גיטין מא. וסס״ה) נחל מאמורא דהתם: **שמע** מינה ב״ח מאוחר שקדם וגבה בו׳. ולא כבן נגם בפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף לד.) דלדידיה כי היכי דנקרקעות עדיף ב״מ מאוחר משום נעילת דלת טפי מלוקח מאוחר הכי נמי אע״ג דמלוקח מאוחר גבי ליה ניזק כדאמר לעיל משום דלאית ליה קלא מב״ח מאוחר לא גבי ליה משום נעילת דלת:

מילו

אבהו בערכין פ׳ שום היתומין. הלכך מכרו המזיק לדברי הכל אינו מכור הקדישו מוקדש לדברי הכל גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. מכרו ניזק לר׳ עקיבא מכור לרבי ישמעאל אינו מכור הקדישו נמי אינו מוקדש ולא חייש שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון דהא שור זה אינו ידוע לניזק אלא למזיק והרואה אומר מפני זה יצא לחולין שהקדיש שאינו שלו ולדברי הכל אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו והלכה כרבי עקיבא: ת״ר שור תם שהזיק עד שלא עמד בדין מכרו מכור לרדייה הקדישו מוקדש כרבי אבהו: שחטו כאילו שלו שחט אבל הניזק משתלם מבשרו ואינו משתלם ממנו דמי פחת שחיטה. נתנו במתנה לרדייה. ודייק מדתני שחטו מה שעשה עשוי ואינו חייב לשלם פי׳ חי הוא שוה מנה שחטו הוא שוה מנה פחות סלע ותנינן אינו חייב לשלם לרבי ישמעאל דאמר שורו של מזיק הוא והוא משועבד לניזק זאת אומרת המזיק שיעבודו של חבירו פטור אם חפר בשדה שהיתה משועבדת לחבירו בורות שיחין ומערות וכל שכן השורף שטרותיו של חבירו דשחיטת השור כגון חפירות בורות: קדמו בעלי חובות וגבו תם שמגופו משתלם לא עשה כלום דיכול לומר ליה לבעל חוב בין חב קודם שזיק בין חב אחר שזיק. אילו תורך הוה ואזקן לאו מינך הוינא גבי ליה. משעמד בדין דברי הכל בחזקת הניזק ובין מכר ואפילו הקדיש או שחט או נתן לא עשה כלום וחייב לשלם דמי פחת שחיטה ואם קדמו בעלי חוב המזיק ונטלוהו חייבין להחזיר בין קדם חובו להזיקן בין קדם היזק לחובן. והני מילי בתם דמשעמד בדין ונתחייב בדבר להחזירו עמד הדבר ההוא בחזקת התובע ונעשה קניינו אבל דין המועד אפילו אחר שעמד בדין אם מכרו או הקדישו או שחטו או נתנו במתנה מה שעשה עשוי ולא אמרינן בהא מכור לרדייה וחוזר וגובהו ואם קדמו בעלי החוב ונטלוהו ואפילו מה שלוה אחר שהזיק זכו ואין יכול הניזק להוציא מידם לדברי הכל מאי טעמא מטלטלי ניתנו ושו״מ בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מטלטלי מה שגבה גבה שדין שור המועד כיון דמן העלייה משלם זרוי הוא דמסיק ביה ולית ליה בתורא מידי אלא מלוה מסיק ביה והאי תורא כשאר מטלטלי דמזיק דמי וכל מה שעשה עשוי.

(א) נראה דל״ל א״ל מכרו מכור לרדיא פי׳ וכו׳. (ב) נראה דל״ל לא מבעיא לר״ע דהא כיון וכו׳ אלא אפילו לר׳ ישמעאל מכרו המזיק וכו׳.

(א) לעיל יא: ב״ב מד: (גיטין מא.), (ב) [ערכין כג:], (ג) [סס לג.], (ד) [מוספתא פ״ה ע״ש], (ה) [גיטין מא.], (ו) לקמן לח., (ז) [ל״ל מנין], (ח) [ד״ה דאכתי], (ט) [ד״ה במזיק], (י) עיין מהרש״ל.

הגהות הב"ח

(א) נמרא ס״מ לוה ומכר מטלטלין:

הגהות הגר"א

[א] רש״י ד״ה לרדיא שאם כו׳. נ״ב ומתב״ר ורש״ל פירשו לחרוש כו׳ לכתחלה דלשלם בגא״ב פטור כמ״ל לו ע״ב סוף סוף כו׳:

מוסף רש"י

אפותיקי. אפס תהא קאי, כלומר מזה יהא לך פרעון (לעיל יא.) **עשה** לוה עבדו אפותיקי לבעל חובו, ומכרו. אחרי כן הלוה נאים אחר (רשב״ם ב״ב חד:). **משום דאית ליה קלא.** אפסידו לקוחות אנפשייהו (שם).

רבינו חננאל

לר׳ עקיבא מוקדש לר׳ ישמעאל אינו מוקדש. והלכתא בהא כר׳ עקיבא דסתם מתני׳ כותיה. בעא מיניה רבא מרב נחמן מכרו [מזיק] לר׳ ישמעאל מהו אמר ליה אינו מכור והתניא מכרו מכור (ב). פי׳ אמר לו הא דתניא מכור חשוב הוא כמכור שאם עשה בו מלאכה הלוקח אינו יכול להוציא מיד הקונה שכירות אותה מלאכה שמכירתו מכירה היא אבל אדם חוזר וגובה אותו מכח השעבוד שיש לניזק עליו ודייקינן לדברי ר׳ ישמעאל הניזק בעל חוב הוא וכי יכול המלוה לטרוף המטלטלין שכבר מכר הלוה וכי יש אחריות למטלטלי וב״ד כי האי גוונא גובין למלוה במטלטלין. ודחי׳ שנייא האי דכיון דנגח אית ליה קלא דתורא נגחנא הוא וכעבד שעשאו אפותיקי דמי אבל בעלמא ב״ד לא מגבו מטלטלי מכורין. תני ר׳ תחליפא מכרו אינו מכור הקדישו מוקדש ופשטנא מכרו המזיק אינו מכור (ג) לר׳ עקיבא דהא כיון שהוחלט לניזק הוא. אלא לר׳ ישמעאל מכרו המזיק אינו מכור דהא משועבד ליה לניזק. הקדישו מוקדש אפילו לר׳ עקיבא גזירה כדר׳ אבהו כו׳. שאם תאמר לא הוקדש ויוצא לחולין הרואה אינו יודע ששור נגח הוא והוחלט לניזק אלא אמר מכיר זה השור שהוא שורו של פלוני זה המזיק הוא וראוהו שהקדישו ואחר כך יצא לחולין יבוא לומר הקדש יוצא בלא פדיון לפיכך גזרו להיות מוקדש משום הא דרבי אבהו. והא דר׳

ואפי' הזיק עד שלא חב. נמי בעל חוב קדיס לתפיסה וכיון דתפס אמאי מפקינן מיניה: **ש"מ.** בתמיה. דפלוגתא היא בעלמא (כתובות דף לד.) דאיכא למ"ד מה שגבה גבה: **אית דגרסי ואפי' הזיק עד שלא חב נמי דניזק קדיס ש"מ כו'.** כלומר אע"ג דניזק קדיס שיעבודיה קשיא ליה אמאי: **אילו גבך הוה.** דכבר גבית ליה קודם שהזיק: **לאו מינך משתלמינא.** בתמיה: **ושבח.** ניזק ועמד על ד' מאות זוז: **שאלמלא כו'.** כלומר הואיל ואיכא למימר אלמלא לא הזיקו היה עומד על שמונה מאות זוז ונותן לו כ"ה זוזים כשעת הנזק ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך הא שבח טפי משום דאמר ליה ניזק אי לא אזיקתן הוי שבח וקאי על תמני מאה. ל"א שאלמלא לא הזיקו כו' ועכשיו תובע ניזק מאתים חליין של ד' מאות אלי נזק שהפסידו אינו נותן לו אלא כ"ה כשעת הנזק ורשאי עיקר: **כיצד.** הניזק מחמת המכה ונרפא עכשיו הזיקו גדול יותר מתחילה בשעת הנזק ונותן לו כפי נזק שבשעת העמדה בדין כדקאמר לקמן קרנא דתורך קבירא ביה: **שבח מזיק.** ועמד על ד' מאות: **נותן לו.** כ"ה זוז כשעת הנזק ואין יכול ניזק לומר לו תן לי חלק שמיניית שבו שזכיתי בו משעת הנזק וברשותי השביח: **כחש כשעת העמדה בדין.** ונותן לו חלק שמיניית שבו שברשותו כחש. ולקמן פריך ריש"א לקיפא: ה"ג **כולה ר' עקיבא היא וכשפיטמו.** מזיק לשור וחסר ממונו לשבותיה הלכך לא שקיל ניזק בשבחא: **אימא ריש"א שיבח ניזק ועמד על ארבע מאות זוז.** אפי' הכי נותן לו כשעת הנזק ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך משום דא"ל ניזק אלמלא לא הזיקו היה עומד על ח' מאות: **ואי כשפיטמו.** ניזק לשורו צריכא למימר דיהיב לו כשעת הנזק ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך הא הא דאשבח משום פיטומו הוא וחסר ביה ממונא. לישנא אחרינא הכי משמע אימא ריש"א שבח ניזק נותן לו כשעת הנזק ותו לא ולא מצי למימר ניזק תן לי ב' מאות שאלמלא לא הזיקו כו' ואי כשפיטמו ניזק צריכא למימר דלא יהיב ליה מזיק ב' מאות הא דאשבח משום פיטומא הוא וקשיא לי הא ודאי אצטריך לאשמועינן דאשבחה דאפסדיה דאי לא אזיק הוה קאי השתא בהאי פיטומא דפטימה על תמני מאה ולשון ראשון שמעתי ועיקר: **ריש"א נותן לו כשעת הנזק.** ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך בין דפטומי פטומיה בין דשבח ממילא והיכא דפטמיה לא הוה אצטריך למיתנא אלא משום היכא דשבח ממילא אצטריך לאשמועינן: **כחש כשעת העמדה בדין.** אריש"א מהדר: **מתני' ואלו אם כספו.** דהיינו חצי נזק: **וכן הלכה.** ולאי כן הלכה דמנה נותן לו דהיינו ח"ל אבל אין זה שור האמור בתורה דקיימת ומכרו את השור החי וגו'. ובגמ' מפרש במאי פליגי: **והנבילה יפה נ' זוז.** דה"ל הזיקו ק"נ ופלגא נזקא דהיינו ע"ה בעי ניזק להפסיד והלכך שקיל חצי (נזק) החי וחצי המת דשוו קכ"ה ומטי לכל אחד פסידא ע"ה: **גמ' פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי.** כלומר נבילה לא שייכא גבי מזיק כלל אלא שמין את הנבילה כמה פחותין דמיה עכשיו משעה שהיה חי ונותן לו מזיק חצי הפחת: **הא קל"ח קא שקיל והא קל"ח קא שקיל.** היכא דנבילה שוי ג' דהא לר"מ גופי' שקיל נ' דנבילה וע"ה מן החי דהיינו חצי הפחת שפחתה מיתה והוו קכ"ה ולרבי יהודה נמי נוטל הניזק חצי החי דהיינו ק' וחצי המת דהיינו כ"ה ובמאי פליגי: **פחת נבילה.** אם פחתו דמיה משעת מיתה עד שעת מכירה לר"מ דאמר לא שייך מזיק בנבילה פחת דניזק הוי ולא יהיב ליה אלא חצי מה שפחתה מיתה:

תס

אילו גבך הוה לאו מינך הוה גבי ליה. תימה אי הוה בדין שיגבה שפסע בשמירתו וי"ל דלא קאמר אלא כלומר דאין גוף השור משועבד לנ"ח כמו שהוא משועבד לניזק שאשתלם מגופו וכן פירש בקונטרס בריש שור שנגח ארבעה וחמשה (נקמן ד' לו.): **שאלמלא לא הזיקו היה עומד על שמנה מאות זוז נותן כשעת הנזק.** לא נקטיה לאשמועינן אלא שאם יאבד כל מה שהיה ראוי להיות גדול ומשבחים ועוד אי להכי אצטריך מאי פריך בסמוך אי כשפטמו צריכא למימר אלא ר"ל כפי' הקונט' בלשון אחר: **הכא במאי עסקינן כשפטמו.** וכגון שאין השבח יותר על היציאה שאם היה יותר נהי נמי דאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב ד' מב:) דשומף הוי כיורד ברשות מ"מ מה שאדם רוצה ליתן למפטם לפטם יטול המזיק והמותר יש לו להיות לניזק ות"ת א"כ אמאי אצטריך למיפרך מרישא מיפא גופה לפרוך אי בשפטמו צריכא למימר וי"ל דסיפא אצטריך דסד"א כיון דאמר ר"ע הוחלט השור הוי ליה מזיק כשפטמו מנין מעותיו על קרן הצדי כמו בהלך למדינת הים ובא אחר ופרנס אשתו (כתובות ד' קז:) ועוד מצינו למימר דאיירי שפיר שהשבח יתר על היציאה והא דקאמר נותן כשעת הנזק לאו דוקא אלא בא להשמיענו שיטול יותר מדמי יציאותיו דכיורד ברשות דמי:

כשפיטמו. ות"ת אמאי מפליג בין בשבח לכחש לפלוג בשבח גופיה דשבח ממילא כשעת העמדה בדין וי"ל דאגב דנקט בריש"א שבח וכחש בסיפא נמי נקט הכי: **זה נוטל חצי החי וחצי המת.** הא ליתא לאו דוקא ולא אתי למימר אלא שמקבל עליו חצי הפחת ולפי המסקנא שקיל בשבחא: **דרבי מאיר סבר פחת נבלה דניזק.** אע"ג דבפ"ק (ד' י:) נפקא לן מוהמת יהיה לו מ"מ הא קרא דהכא אצטריך לאשמועינן דלא משלם אלא חצי נזק דאי מוחלו את כספו ה"א שהוא פעמים יותר ופעמים פחות כדמוכח בסמוך דפריך א"כ מצינו תם לר' יהודה דמשלם יותר מא"נ ומשני אית ליה לרבי יהודה פחת שפחתו מיתה מחצין אלמא נפקא לן מוגסם את המת יחצון דלא משלם אלא חצי נזק:

מצינו

ואפילו הזיק עד שלא חב בעל חוב קדים ש"מ [א]א"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה לא לעולם אימא לך מה שגבה גבה ושאני התם דא"ל אילו גבך הוה לא מינך הוה גבי ליה דהאי תורא דאזקן מיניה משתלמנא: **ת"ר** [ב]שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים וחבל בו בחמשים זוז ושבח ועמד על ארבע מאות זוז שאלמלא [ג](לא) הזיקו היה עומד על שמנה מאות זוז [ד]נותן כשעת הנזק [ה]כחש כשעת העמדה בדין [ו]שבח מזיק נותן לו כשעת הנזק כחש כשעת העמדה בדין אמר מר שבח מזיק נותן כשעת הנזק מני ר' ישמעאל היא דאמר [ז]בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה אימא סיפא כחש כשעת העמדה בדין [ח] אתאן לר"ע [ט]דאמר שותפי נינהו רישא רבי ישמעאל וסיפא ר"ע לא כולה ר"ע היא והכא במאי עסקינן [י]כשפיטמו אי כשפיטמו אימא רישא שבח ועמד על ד' מאות זוז נותן לו כשעת הנזק אי כשפיטמו צריכא למימר אמר רב פפא [יא]רישא משכחת לה בין דפטמה פטומי בין דשבחא ממילא ואצטריך לאשמועינן דהיכא דשבחא ממילא נותן לו כשעת הנזק סיפא לא משכחת לה אלא כשפטמו כחש כשעת העמדה בדין כחש מחמת מאי אילימא דכחשא מחמת מלאכה לימא ליה את מכחשת ואנא יהיבנא אמר רב אשי [יב]דכחש מחמת מכה דא"ל [יג] קרנא דתורך קבירא ביה: **מתני'** שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום אמר ר"מ על זה נאמר [יד]ומכרו את השור החי וחצו את כספו א"ל רבי יהודה וכן הלכה קיימת ומכרו את השור החי וחצו את כספו ולא קיימת וגם המת יחצון ואיזה זה שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והנבילה יפה חמשים זוז שזה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת: **גמ'** ת"ר שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והנבילה יפה חמשים זוז זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת וזהו שור האמור בתורה דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר אין זהו שור האמור בתורה אלא שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו אלא מה אני מקיים וגם את המת יחצון פחת שפחתו מיתה מחצין בחי מכדי בין ר"מ בין רבי יהודה האי מאה ועשרים וחמשה שקיל והאי מאה ועשרים וחמשה שקיל מאי ביניהו אמר רבא [טו]פחת נבילה איכא בינייהו רבי מאיר סבר פחת נבילה דניזק הוי ורבי יהודה סבר פחת נבילה דמזיק הוי פלגא א"ל אביי אם כן מצינו לרבי יהודה

תם

פה א מי' פרק כ מהל' מלוה ולוה הלכה ל סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קד סעי' ל:
פו ב ג מי' פ"ז מהל' גזלה ממון הל' יא טוש"ע ח"מ סי' תד סעי' ל:
פז ד ה ו מי' שם הל' יא יב טוש"ע שם סעי' ב:
פח ז מי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' ל:
פט ח מי' שם טוש"ע שם סעי' ב:

רבינו חננאל (המשך)

שוה ק"ק ועתה בשעת העמדה בדין שוה המזיק נ' [ב] אין יכול הניזק לומר לו תן לי ק' שכך היה שוה שורך בשעה שהזיק אלא אומר לו קח השור כמות שהוא כו' עקיבא דאמר הוחלט השור וכן הדין: **מתני'** שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' כו': ת"ר שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' וגבילה יפה נ' זוז זה נוטל החצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת וזהו שור האמור בתורה דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר אין זה שור האמור בתורה אלא שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלום על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו ומה אני מקיים וגם את המת יחצון פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי. פי' אם נגח שור שוה ש' שור שוה ר' והנבילה יפה ק' רואין השור עכשיו בחייו היה שוה ר' המיתו פחת מדמיו ק' זוז ושוה נבילה ק' זוז מחצין ק' זוז שהן פחיתת השור המת חציים משלם המזיק מגופו של חי וחציים מפסיד הניזק. ואקשי' מכדי בין לדברי ר' יהודה בין לדברי ר' מאיר דאמר פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז לר' יהודה חולקין זה וזה זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת ובין לר' מאיר דאמר פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז לר"י דאמר זה נוטל חציו של חי מנה נוטל מן הנבלה כ"ה זה חצי הנבילה וכך נוטל המזיק. ולר' מאיר נוטל חצי פחת שפחתתו המיתה והוא ע"ה כספים והנבילה בנ' זוז הרי קכ"ה זוז. מאי ביניהו אמר רבא פחת נבילה איכא בינייהו פי' כגון שהיתה שוה הנבילה בשעת מיתה נ' כספים ועכשיו שוה כ' ר' מאיר סבר הנבילה לניזק לא חייב התורה אלא חצי שפחתתו המיתה והוא ע"ה כספים. ור' יהודה סבר זה וזה חולקין והפסד הנבילה על שניהן נמצא לר' מאיר

ג) לכאורה נראה דבכחש הניזק אפילו ר"י מודה דבשעת העמדה בדין וכדאמרינן לקמן דא"ל קרנא דתורך קבירא ביה ע"ש.
ד) לפי פי' רבינו דבכח"נ נראה דגם לר"י פטור דהא שור מה פיטו משלם אלא מגופו ומצוה לישב ודע דדברי רבינו אלו הוצא בשיטה מקובצת אות נאות.

עין משפט נר מצוה

תורה אור השלם

1. וְכִי יִגַּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת הַמַּכֻּרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצָוּן: שמות כא לה

גליון הש"ס

גמ' אתאן לר"ע. עי' לקמן דף מז ע"א תוס' ד"ה דתורך שם: **שם קרנא דתורך** כו'. עי' לעיל דף י ע"ב תוס' ד"ה לא נגרכא:

מוסף רש"י

שותפי נינהו. בהוא שור דמסתעי ביה קרא שויהו דמתנא שותפין (לעיל לג.). **וחצו את כספו.** בשוים הכתוב מדבר, שור שוה מאתים שהמית שור שוה מאתים, כין שהנבלה שוה הרבה כין שהיא שוה מעט, כשנטול זה חלי החי וחלי המת חה חלי החי וחלי המת, נמצא כל אחד מפסיד חלי מזק שהזיקה המיתה, למדנו שאתם משלם חלי מזק. שמן השוין אתה למד לשאין שוין, כי דין הוא לשלם חלי מזק לא פחות ולא יותר (שמות כא לה).

רבינו חננאל

וקיימא כי הא מתניתא: ת"ר שור שוה ר' שנגח שור ששוה ר' וחבל בו בנ' זוז ולא תבעו הבעלים ושבח מעצמו וכל שכן אם פיטמו דאמר ליה המזיק אנת מפטם ליה לחורך ואנא יהיבנא לך אינו נותן לו אלא משעת הנזק ואפי' שבח ועמד על ת' מאות זוז ולולי הנגיחה היה שוה עתה ת"ת זוז נותן לו כשעת הנזק חצי החיוק והוא כ"ה כספים כחש מחמת הנגיחה ולא מחמת מלאכה נותן לו כשעת העמדה בדין [ג] וכו' עקיבא דאמר שותפי נינהו. שמין כמה היה שוה השור בניזק מקודם שיזיקו וכמה שוה עתה בשעת העמדה בדין והפחית' הנגיחה משלם חצי נזק לניזק. שבח המזיק נותן לו כשעת הנזק סלקא דפטמה המזיק לתוריה פי' שור שוה נ' שנגח שור שוה ג' מאות וחבל בו בר' דינו ליטול השור בנזקו שאינו משתלם אלא מגופו וישתלם נ' זוז ויפסיד ק"נ זוז. עמד המזיק ופיטם את שורו והשביחו ושוה ק' זוז אין לו לניזק לומר אטול השור כמות שהוא כי הוא עתה כשיעור הנזק דיכול למימר ליה מזיק אנא מפטימנא ואת שקיל ודוקא כשפיטמו המזיק אבל שבח ממילא לא אלא שקיל ניזק משבחה שיעור ניזקיה. כחש המזיק כגון שהיה ק' והיתה החבלה